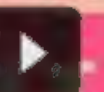

176

साक्षात्

एप्रिल १९६३

भयानक तरी

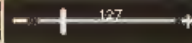
[१२]

[लक्ष्मी व जयमल दोघांनी त्या रातटी तरुणाचे रक्षण केले नंतर ते तिथे मिळून ज्या चोरवाटेने चंडमंडुकेश्वर पळाला होता त्या भुवारांतल्या वाटेने चालू लागले. तिफडे तो मंडूक आपल्या एका अनुचराबरोबर भुवाराच्या दुसऱ्या बाजूला जाऊन पोचला होता. ते दुसरे द्वार म्हणजे एक विहिर होती. घर आल्यावर चंडमंडुकेश्वर प्रह्लादंढी मांत्रिकांचे फंदावित्याबद्दल सूड कसा घ्यावा या विचारांत होता. पुढे वाचा]

चंडमंडुकेश्वराच्या अनुचराला मात्र त्याच्या दोघांना धरून दिल्याबद्दल अर्धे राज्य मिळेल. सरदाराचे बोलणे विलकुल बरोबर दिसले मग तो मंडुकेश्वराचा विश्वासघाताने बघ नाही. ब्रह्मदंडीवर त्याचा संशय निव्वळ करण्यासाठी कोणाला पाठवील ! या खेरीज संशयच आहे असे त्याला वाटले. कारण बलवीर व महावीर यांच्याशिवाय भयानक त्याने ब्रह्मपुराच्या राजाकडून मंडुकेश्वराला दरीत येणे शक्य नव्हते. त्याने मंडूकाला पुष्कळ धन देवविले होते आणि असे वचन ही गोष्ट प्रथमच सांगितली होती व म्हणू- देखील देवविले होते की बलवीर व महावीर नच त्याने दोघांना पकडण्याची जबाबदारी

Full screen

127

20 / 76

फावदा ! वाझा मते स्वतःच विचार करून पाहता.

“कर विचार ! आकाश कर विचार ! तू पहिल्याने जाऊन त्या ब्रह्मदेव्याला बोलावून येऊन ये.” पंधरा मिनिटांत त्याने येथे आले पाहिजे. तू हे काय बजावले नाहीस तर तुझी चामडी लोळवीन विसरले नकोस.” ब्रह्मदेव म्हणत.

मंडूकाच्या अनुचाराच्या पाईपाईने येतांना पाहून ब्रह्मदेवी व त्याचे दोघे अंतराक्षक शक्तिवर्मा व जितवर्मा या दोघांना आश्चर्य वाटले. तिघे एका तंबूल बसलेले होते.

त्रिधांच्या मनात तोच एक प्रश्न होऊ, भरसक्षक मंडूकेश्वराचा अनुचर इतक्या भाईने कां वरें येत असावा ?

ब्रह्मदेवी जितवर्मा व शक्तिवर्मा दोघांकडे बघून म्हणाला—“पाहिले तूझी स्याचे तोंड. रागाने होले कसे लाळ झालेले दिशत आहेत. आपल्यावर कांही संकट तर येत नसेल ना !”

“खरे आहे झुमणे म्हणणे ! या भरसक्षक जावीचा काय विश्वास ! त्यांच्याशी मैत्री करणे हा स्वतःचा भूलक्षण आहे. मला प्रथम पासूनच तसे वाटत होते व मी तसे म्हटले होते देखील, पण तुम्हीच वाझा

म्हणण्याकडे दुर्लक्ष केलेत.” हे बोलत असतां जितवर्माचे सर्व अंग रागाने भरून कांपत होते. “त्यांच्याशी आपण मैत्री केली नसती, त्यांना धनाचा लोभ दिला नसता, राज्याचा लोभ दाखविला नसता तर त्यांनी आपल्याला शिवंत भाजून खावे असतें. आपण त्यांच्या हातांत सांपल्यावर दुसरे करणार तरी काय ?” ब्रह्मदेवीने विचारले.

ते अजून बोलतच होते. मंडूकेश्वराचा अनुचर ते बसले होते तेथे येऊन पोचला. आल्यावरच रागाच्या भरात तो ब्रह्मदेवीला म्हणाला—“ब्रह्मदेवी ! तुझी अंभर धरें भरली आहेत. मंडूकेश्वर तुला उभा भाजून खाणार आहे आज. तो तुझी वाट पाहतो आहे. वगळ !”

“मला भाजून खाणार ! कां ! मी काय केले त्यांच्या पनाविरुद्ध ! ब्रह्मपुराणे अर्धे राज्य त्याला धाडले मी बचन दिले होते. त्याला ! प्रमाण म्हणून मी त्याने मागितले तितके पण देखील नाही पान दिले !” ब्रह्मदेवीने विचारले.

“त्या अर्ध्या राज्याच्या गोष्टी कशाळा ! बाहीत आहे ते त्याला. कामच्या सरदाराला ठार करण्यासाठी तू महावीर व बळवीर

दोघांना कां पाठविलेस ! मंडूकेश्वराच्या अनुचराने स्पष्टच विचारले.

महावीराचे व बळवीराचे नांव ऐकतांच ब्रह्मदेवी ओरडला—“हे काळभैरवा ! किती दिवसानंतर तुझी कृपा दृष्टि माझ्याकडे नळली आहे ! तर मग महावीर आणि बळवीर सांपडले तर !”

तो पुन्हा जितवर्मा व शक्तिवर्माकडे बघून व जरा जवळ जाऊन म्हणाला—“तुम्हाला लहू व माझा शिष्य जयमल दोघांची नावे बाहीत आहेतच, मग उठा ! आपण कातां सरळ त्या भवानक दरीकडेच जाऊं या !”

मंडूकावर टाकले होती. बळवीर व महावीर अकस्मात या दुर्घात आले. त्यांचे कांहीतरी विशेष कारण असले पाहिजे !

चंद्रमंडूकाचा अनुचर असा विचार करीत आपल्या घन्यासमोर हात जोडून उभा राहिला व म्हणाला—“मंडूकेश्वरा ! एक किंति करीत आहे, अशी भाई कळे नये. मला माझे मन सांगत आहे की या दोघांना ब्रह्मदेवीने पाठविलेले नाही. ज्याने स्वतः येऊन आपल्या जवळ येत घामिली तो आपल्या विरुद्ध असा विश्वासघात कां करील हेच झळी मला समजत नाही. त्याला त्यांत काय

पण मंडुकेश्वराचा अनुचर मधे आडवा उभा राहून व एका हाताने त्याला धरून व रागदा दाडलून म्हणाला—“कोठे निघालास? सोई कशास? बोलतास? महावीर व वलवीर सांसडले म्हणून तुला कोणी सांगितले? उलट त्यांच्या हातून मी व माझे सरदार स्वतःचा जीव मोठ्या मुक्तीलीने बाँचवू शकलो, सजले!”

“म्हणजे ते आहेत तरी कोडे? तर मग मंडुकेश्वर वजून आपल्या गुहेतच आहे! वसा लवकर त्यांना जाऊन पकडू, या! जितवर्मा व शक्तिवर्मा उठू लवकर!”

Full Screen 127

महावंशी जेव्हा जोराने ओरडू लागला, महावंडी मांजिकाचे ते विविध ओरडणे व वागणे पाहून मंडुकाच्या अनुचराचा तो निर्दोष वसल्याची खात्री पटली. महावंडीनेच स्वतः महावीर व वलवीर दोघांना पाठविले आहे ही सरदाराची वी समजूत झाली ती लुकीची होती हे त्याला पहिल्यापासूनच सादर होते. खातां लागले वागणे व बोलणे पाहून त्याची खात्री पटली. पण मंडुकेश्वराचा राग कसा कमी करायचा? हे त्याला कळेना.

मंडुकेश्वराचा अनुचर काही वेळ विचार करून मग महावंडीला एका वायूला बोलवून घेऊन जाऊन त्याच्या कानांत सांगू लागला—“आमच्या सरदाराचा दुखा फार राग आला आहे, जे काही हुला माहीत आहे ते सर्व खरे खरे सांगून टाक. तू किसी समजून सांगितलेस आणि तरी देखील त्याच्या मनातला संशय दूर झाला नाही तर मांग की तुझ्यावर मंत्राचा प्रभाव आहे. तुझ्या केसाळा देखील मला कागणे शक्य नाही. महावीरला व वलवीरला जितवर्मा व शक्तिवर्मा पाठविले होते असे सांगून वेळ मारून ने. त्या दोघांपैकी एकदा मरावे लागेल.

22 / 76

पण तू शांतशील.” तो इतका डक बोलत होता की तो काय बोलत होता हे जितवर्मा व शक्तिवर्मा दोघांपैकी एकाला देखील ऐकू आले नाही.

महावंडीच्या जिवात जीव आला. त्याने तळून जितवर्मा व शक्तिवर्मा दोघांकडे एकदा पाहिले आणि म्हणाला—“मंडुकसेवकांमेसरा! बरोबर आहे तुझे म्हणणे! एका थोर पुरुषाच्या रक्षणासाठी कित्येक लहानांचा कळी देणे आवश्यक असते. हे शासनत आहे. तर बघ, त्या मंडुकेश्वराच्या वर्जनाला जाऊ या!”

मंडुकेश्वराचा अनुचर महावंडीबरोबर पुढे चालू लागला. पाठीमागून जितवर्मा व शक्तिवर्मा चालू लागले. दोघे पुढे परस्परांच्या कानांत काय बोलत होते हे त्यांना ऐकू वेत नव्हते पण त्यांच्या रथा विचित्र वागण्याचा संशय मात्र या दोघांना येऊ लागला. त्या सर्व बेशबर मंडुकेश्वराचेच नरमखक अनुचर रहात होते. चोने चेटावूक होता त्या जागी येऊन पोचले तेव्हा चंडबंडूक निहिरित होता वतून पहात होता व आपल्या नरमखक अनुचरांना काही तरी सांगत होता. महावंडी व त्याच्या दोघां अनुयायांना

आलेले पाहून मंडुकेश्वर उठून उभा राहिला आणि विहिरीपासून दूर एक झाडाखाल त्यांना बोलवून घेऊन गेला.

महावंडी प्राणसयाने थरथर कांपत उभा होता. मंडुकेश्वर त्याला म्हणाला—“महावंडी! शिण्याचे कारण नाही. तू दगा करून त्या दोघांना माझ्याकडे पाठविलेस असा मला संशय होतो. पण खातांच रानांतून पाड्या काही शिण्यास अनुचरांनी घेऊन महावीर व वलवीर दोघे वा बेटावर कसे आले हे सांगितले. मुलागांच्या व्यापण्याच्या हातून स्वतःची सोडपणूक करून घेऊन दोघे इकडे

Full screen

127

24 / 76

डोळ्यासमोर उभी राहाली. नितवर्मा व शक्तिवर्मा दोघांजवळ जाऊन तो त्यांच्या कानांत पुटपुटला—“ऐकलेत ना दुसरी सारें! लखू व जयमल दोघांना जिवन कैद केले पाहिजे. त्यांच्याजवळ गुप्त आशुधें असणें शक्य आहे. तसेच आवश्यक झाल्यास जयमल शारला गेल्या सरी चालेल. पण लखूला मात्र जिवंत धरलें पाहिजे.

नंतर सर्व त्या विहिरीजवळ जाऊन विहिरीच्या कंठज्यावर जाऊन बसले. मंडुकेश्वर मधून मधून आंत डोक्यातून म्हात होता व कान लावून चाहूळ घेत होता. थोड्या मेळालें म्हणाला—“घेत आहेत. पुढें पुढें वेण्याचा आवाज ऐहू घेत आहे.”

चंडमंडूक म्हणाला त्याप्रमाणें लखू व जयमल त्या रामटी तरुणाभरोबर त्याच बाजूला येत होते. पूर्वी त्यांची मंडुकेश्वराच्या शोबार्च त्याचें सर्व पाताळ सुकन पाळथें पातलें पण तो जेव्हां कोठें सांपडला नाही तेव्हां ते परतले. पण परत येऊन बाह्यास तो तेथे त्यांना दिसावजवळ कांही लोक असल्याचें कळलें म्हणून तेपरत फिरले. आपण आंत शिरलो आहो हें मंडुकेश्वराच्या अनुचराना कळलें आहे व ते आपल्या

गार्में येत आहेत.” तो रामटी तरुण म्हणाला.

जयमल मज्जाक वेऊन पुढें जाऊं या. पाहू या. तरी ही वाट कोठें बाहेर निघते फीं नाही. पण जर का मंडुकेश्वरानें त्या टोंकाला पण पाहरेफरी टेंवळे नसतील तर आपल्याला पळून जातों वेईल. पण जर नसतील तर बाब जिवांत जीव असेपर्यंत त्यांच्याशीं आपण युद्ध करावचेंच.”

त्या वरभक्षकांच्या हातीं मरण्यापेक्षा त्यांच्यापैकी चार सहा जणांचा अमिनीवर कोळवून मेलेले बरें!” लखू म्हणाला.

असे आपसांत बोलत ते विहिरीच्या अंधळ येऊन पोचले. दुसऱ्याच त्यांना कोणी बोलत असल्याचा भास झाला. जयमल थोडका व लखूला मागे ओढीत म्हणाला—“जाय-ल्याला वाटलें तसे ते लोक आपली दाट पहात तेथें बसले आहेत.

लखू कांहीं बोलणार तितक्यांत त्यांना पाठीमागून दिव्याचा वजोड दिसला. लगेच तिचे आषापक्या तळवारी उपनून येणाऱ्या प्रसंगाकड तोंड वेण्यास तयार झाले. लखूनें जयमलला बाजूला सारलें व पुढें येऊन म्हणाला—“पाठीमागून येणारे लोक पोचण्या

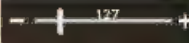
आले. आतां दोघे पिजव्यांत सांपडल्यासारखे आहेत.” असे म्हणत त्यानें त्या विहिरीकडे पाहिलें. तीं आपली पुढें म्हणाला—“ते माझ्या पाताळ भुवनातून इकडूनच बाहेर येण्याच्या प्रयत्नांत आहेत. त्या टोंकाकड मी कांहीं जणांना उभे केले आहे व कांहीं आंत शिरून त्यांना पिटाळीत इकडेच आणीत आहेत. आपण येथें त्यांची वाट पहातच आहों!”

मंडुकेश्वराच्या तोंडून तें ऐकल्यावर नम्रवेचील वर्णनातीत आनंद झाला. पण व संपत्तीनें बरलेकी ही भयानक दरी त्याच्या

Fullscreen

127

26 / 76

पूर्वी आपण बाहेर निघू पा. घर जे लोक पाहारा देत आहेत त्यांना वाटेला लावले म्हणजे आपल्याला पळून जातां येईल,”

त्याप्रमाणे तिचे निघाले.

“ते ग्रेत आहेत पहा! त्यांना जिवंत पकडले पाहिजे, विसरू नका!” ब्रह्मदेवी म्हणाला. त्याप्रमाणे त्याचे अनुचर जितवर्मा व यक्षिवर्मा सर्व सज्ज होऊन उभे राहाले.

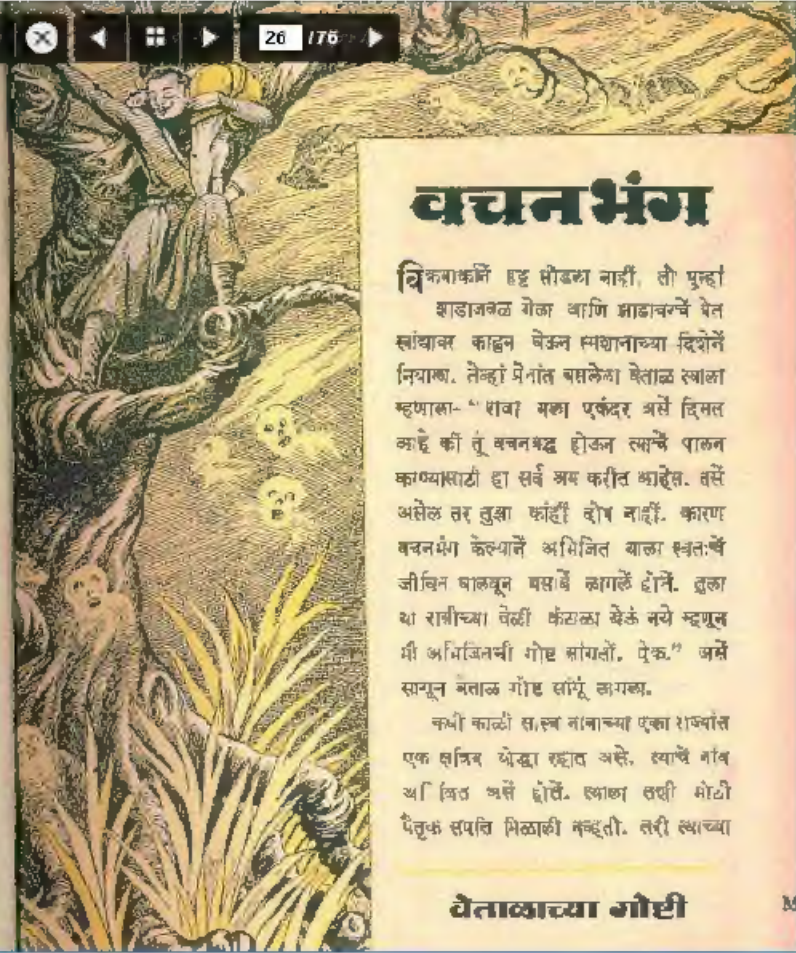
“लसूच्या केसाळाडि थळा लागतां काय नये. त्याच्याशिवाय भयानक दरीत आपल्याला काहीच करता येणार नाही. जितवर्मा साक्ष रहा! जर का त्याच्या केसाला देखील थळा लागला तर पुन्हा दोघांना भी उभा जाऊन टाकीन, उभा जाऊन टाकीन. विसरू नका!” ब्रह्मदेवीने त्यांना बजावले. ब्रह्मदेवी भोजिकांला उत्तर म्हणूनच फी काय तिचे जोरातें घांवत आले आणि

एकदम उडी मारून बाहेर येऊन उभे राहाले. सिंहासारखे सर्वांवर ते सुटून पडले व त्यांची फळी फोडून पळीकडे निघून गेले.

त्याच वेळीं दुरून झाडीच्या माहुन अकस्मात् “सीतानंद महारान की जय!” असा जयघोष ऐकू आला. नंतर “या झाडावर बसलेल्या बीस जणांनीं एटापट उच्चा टाका आणि त्या ब्रह्मदेवीला व मंडूकाला पकटा. जामळाच्या झाडीत लपलेल्या लोकांना सांगा, विहिरीत उच्चा टाकून भुयारांतून येणाऱ्या नरभक्षकांना वाटेला लावा.” असा आवाज देखील ऐकू आला.

“जंढमंडूका!” म्हणत मंडूक व “काळ मैरवा!” म्हणत ब्रह्मदेवी ओरडत दुसऱ्या बाजूने झाडीत शकून जाण्यासाठी धांवले.

[पुढील गोष्ट पुढील जंकी]

वचनभंग

विकनाकनिं हड सोडय नाही, तो पुन्हा शांताजवळ गेला आणि झाडाचर्चे येत सांघावर काढून घेऊन स्वशानाच्या दिशेने निघाला. तेव्हा येतात बसलेला वेताळ त्याला म्हणाला- “रावा मला एकंदर असे दिसत आहे की तू वचनभंग होऊन त्याने पालन काव्यासाठी हा सर्व अन्न करीत आहेत. तसे असेल तर तुला काहीच दोष नाही. कारण वचनभंग केल्याने अभिजित याला स्वतःचे जीवन घालवून बसले लागले होते. तुला या रात्रीच्या वेळी फंटळा खेळ नये म्हणून मी अभिजितची गोष्ट सांगली. ऐक.” असे सांगून वेताळ गोष्ट सांगू लागला.

कधी काळी सत्य नावाच्या एका राज्यात एक क्षत्रिय थोड्या रूपात असे. त्याचे नाव अविजित असे होते. त्याला सली मोठी पैतृक संपत्ति मिळाली म्हणून, तरी त्याच्या

वेताळाच्या गोष्टी

नावीं लिहिलेलें एक गांव होतें. त्या गांवा-
तच त्याचा एक लग्नसंघा किष्कापण होता.
त्याला घनाचा तेवढा लोभ नव्हता पण
कीर्तीचा लोभ मात्र फार होता.

अभिजितचा किष्का एका होंगराच्या
पायथ्याशीच होता. ती घोड्यावर बसून त्या
होंगरांत शिकारीस जात असे. त्यामुळे
मनुष्यांत त्याला चांगलेच पक्ष मिळाले होते.

नित्याप्रमाणे अभिजित एक दिवशी
शिकारीला गेला अर्षता त्याला तहान लागली.
ती भागबिम्बासाठी तो एका ओढ्यावर पाणी
प्यायला गेला. घोड्यावरून उतरून त्याने

स्वच्छ हातापाय धुनले व थोडं मरून पाणी
प्याला. पाणी पिऊन तो उभा राहिला तेव्हां
त्याला समोर पक्षा मिळतच अन्धकाराखी
सुंदर एक स्त्री बसलेली दिभली.

त्याला जाश्चर्ये वाटले. तो पाणी प्यायला
म्हणून नदीत उतरला त्यावेळी त्याला तेथे
कोणीच दिभले नव्हते. सगळी तरुणी
फोटून आली ! शेवटी त्याने त्या स्त्रीलाच
पिचारले—“तू या सर्व लोकांची स्त्री
दिसत नाहीस. अप्सरा तरी असावीस किंवा
कोणी देवी तरी असावीस.

ती तरुणी स्मित करून म्हणाली—“मी
अलकन्या आहे. मला चंद्रमुखी म्हणतात.”

अभिजितला जेव्हा कळले की ती तरुणी या
सर्व लोकांतली स्त्री नसून एक बलकन्या
आहे. तेव्हा तिच्याशी बोलण्यात कर्तव्य नाही
असा विचार करून तो तेथून निघाला.
परंतु त्याचे मन त्या सुंदर तरुणीने हिरावून
घेतले होते. त्या चंद्रमुखीच्या मुखावर त्याचे
डोळे चक्कर पक्षासारखे मुग्न होऊन गेले
होते. त्याचे पाय तेथून हालतच नव्हते.
ती तरुणी पण अभिजितच्या सौंदर्यावर
मुग्न झाली असावी, कारण ती एकटक
त्याच्याकडेच पडात बसली होती. डोक्यांना

डोक्यांची भाषा समजत. अभिजित विचून
जाणे तर दूरच, ती बसली होती तेथे
लोडचुंस्क लोडंडाळा ओडतो तसा येऊन
तिच्या जवळ उभा राहिला. त्या तरुणीने
स्मित करून त्याचे स्वागत केले.

दोघे मराच वेळ परस्परार्थां घोलत
राहिली. स्पर्शाची वेळ होव जाही तेव्हां
त्यांना कळले की आता आपापच्या घरी
पात जाण्याची वेळ झाली आहे. अभिजित
म्हणाला—“हे प्रेयसी ! तू माझे मन चोरले
आहेस. मी घरां गेल्यां तरी माझे मन तुझ्या-
जवळच राहणार. मला धूत जगणार नाही
मला ! गेणार नाही. तुझे रूप माझसे माझ्या
डोक्यासमोर मावत राहील. म्हणून तू माझ्या-
घरावर बस. मी तुझ्याशी लग्न करून तुला
आपल्या सूर्यासिंहासनावर बसवीन.”

चंद्रमुखी म्हणाली—“माझ्या मनाची
अगदी तशीच स्थिति झाली आहे. माझे
पाय येथून हालतच नाहीत. मी या मत्सलोकां-
तली सामान्य स्त्री नसले तरी प्रेमाच्या बाब-
तीत माझ्या मनाची स्थिति तशीच आहे.
मी आपला जलवास सोडून तुझ्या घराची
दासी व्हायला तयार आहे. परंतु माझी एक
जट आहे. माझ्याशी विवाह न घेण्यावर

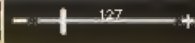

फस्तीचा निचार वेत्तील तुझ्या घनांत आलेला
मला स्वपयार नाही. मला जवन देऊन तू
ते मोडलेस तर तुला इतके जीवितच पळ-
वून बसावे कामेल. तेव्हा या सर्व गोष्टींचा
विचार करून काय तें ठरव.”

अभिजित स्मित करून म्हणाला—
“पट्टिकाच भेटीत तू अद्या अटी घाले
लागलीस तर तुझ्याघरावर आयुष्यभर किती
जटील तर तुझ्याघरावर येऊन पडेल, कोण
जाणें ! पण तुला मी तू मागितलेले
हे वचन द्यायला तयार आहे.” दोघे
अभिजितच्या किष्कांत गेली. दोघांचे

Full screen

127

30 / 76

समोरमने लस झाले. अभिजितच्या गावच्या लोकांनी या लढाची सर्व जबाबदारी आपल्या खांद्यावर घेतली होती. त्यांना त्या लढाप्रसंगी वधुवरास अनेक प्रेमोपहार देऊन दोघांचे अभिनेदन केले.

अभिजितच्या आनंदाला भक्ती आल्यासारखे झाले. त्याच्या जीवितात कमलीदि लयीव म्हणून राहिली नाही. आपला शौर्य व पराक्रम दाखवून कीर्ति संपादन करण्याची फक्त एक इच्छा त्याच्या मनात राहून गेली. लवकरच ती इच्छा पुरी होण्यास देखील त्याला एक उच्च संधी मिळाली.

साल्व राज्याचे एका शेजारीच्या राज्याशी भाऊवंदकीमुळे युद्ध सुरू झाले. राज्यभर सैन्य बर्ती सुरू झाली. त्या युद्धात पराक्रम गाजवणारास सन्मान व पारितोषिके दिली जातील अशी राजातर्फे वचने देण्यात आली.

ही घोषणा ऐकून अभिजितच्या मनात कीर्तीची अभिलाषा उत्पन्न झाली व त्याने चंद्रमुखीला त्याविषयी विचारले. म्हणाला— “या युद्धात मला जी कीर्ति मिळेल त्याची वाटेकरीण तू पण होशील. आपण तसे श्रीमंत पण नाही. या युद्धात धन व मान दोन्हीचा भरपूर लाभ होईल.”

चंद्रमुखीने आनंदाने त्याला निरोप दिला आणि स्वतःच्या हाताने त्याला कवच व शिरस्त्राण घातले. म्हणाली— “मी प्रत्येक क्षण तुझी आठवण करीत राहीन.”

अभिजितने युद्ध संपल्याबरोबर घरी परत येण्याचे वचन दिले. म्हणाला— “तुझ्या प्रेमाचे कवच सदा माझे रक्षण करीत राहील.”

तो घोड्यावर बसून साल्व राजाकडे गेला. राजाने त्याला आपला एक पंच हजारी सरदार म्हणून नेमले व युद्धाला पाठविले. अभिजितने त्या युद्धात चांगल्याच पराक्रम

गाजविला. त्याच्या पराक्रमाबुद्धेच साल्व राजाना युद्धात जय मिळाला.

राजाने अभिजितच्या शौर्याची प्रशंसा केली व त्याला पारितोषिक व वस्त्र देऊन त्याचा सन्मान केला.

अभिजितला चंद्रमुखीला दिलेल्या कवचाची आठवण होती. म्हणून तो राजाचा निरोप घेत म्हणाला— “महाराज! मी ज्या कापासाठी आलो होतो ते पुरे झाले आहे. आता मला निरोप द्यावा.”

राजा म्हणाला— “युद्ध संपून एक दिवस देखील झाला नाही. विजयशेकाचो तयारी

आहे. म्हणून तो उत्सव संपल्यावर म्हणजे जा." राजाच्या शत्रूला मान देणे अभिजितला आवश्क होतं.

विजयोत्सव फारच मोठ्या प्रमाणावर साजरा झाला. अभिजितच्या शत्रूंची सवेन वाखाणणी झाली. अभिजितला घरी परत जाण्याची बाई होती. म्हणून त्याने अगदी नाइलाजातून पुन्हा निरोप मागितला.

आता खेपेस राजाने आपला सदा मानम व्यक्त केला. म्हणाला—“फक्त पारिवेशिक घेऊन व तुझा सन्मान करून मी तुझ्या मरणांतून फला मुक्त होईन. तू माझ्या

राज्यावर इतके उपकार केले आहेस की मी तुला आपल्या सर सेनापतीच्या पदावर नेमीत आहे. अणखी आता मी तुला काय सांगू. माझ्या मागे माझ्या गादीचा कारस तूच व्हावास अशी गाडी इच्छा आहे. एकुलती एक मुलगी आहे. तिचा हात तुझ्या हातात दिला की मी तुझ्यावर राज्याची सर्व जबाबदारी टाकून यानकल्याणमात प्रवेश करीन. म्हणून तू घरी परत जाण्याचा विचार सोडून दे.”

अभिजितला प्रथम ते सर्व खरेच वाटेना. फोडें तो एक सामान्य सरदार आणि कांटे साधव राजकन्येशी त्याचा विवाह! एवढेच नव्हे तर राज्यव्यवस्था देखील त्याला बरमाला घालणार. राजकन्या रूपाने चंद्रमुखीहून कमी होती असे देखील नाही. तिच्याशी लग्न झाले तरी चंद्रमुखीचाच आपल्या प्रेमावर अधिकार राहणार. राजकन्येशी विवाह हा फक्त राजाच्या मनाचे सदाचान व्हावे म्हणून. तो स्वतःच्या मनाची समजूत घालू लागला. राज्य मिळाले तर चंद्रमुखीबरोबर नासतच सुखाने आयुष्य व्यतीत करू शकतो. चंद्रमुखीने भेन व राज्यव्यवस्था या दोन्हीमध्ये त्याच्या मनाची ओढाताण होऊ लागली. म्हणून

त्याने एका ज्योतिषाकडे जाऊन त्याचे मत विचारण्याचे ठरविले.

ज्योतिषाने त्याच्या हात पाहिला त्याची जन्मकुंडली पाहिली आणि म्हणाला—“मल्ल मनुष्य व जलकन्या यांचा विवाह शास्त्रविरुद्ध आहे. तो मुळी विवाहच नव्हे. तू तिला फली समजून राहलास व राजकन्येशी विवाह न करून घर्षावरण केले नाहीस तर ह्मत्के व परलोका दोन्ही दालने धाकतून वसविल. म्हणून तू त्या जलकन्येचा विचारच मनातून काढून टाक आणि राजाच्या इच्छेनुसार राजकन्येशी विवाह करून घेऊन घे.”

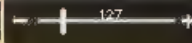
अभिजितचा विवाह राजकन्येशी मोठ्या थाटासाठी झाला. विवाहाचेर तो नदीवर स्नानासाठी गेला असता पाण्यात बुडी मारल्याबरोबर तो पाण्यात बुडाला. बराच वेळ झाला तरी घर न आलेला पाहून राजाच्या शिपायांनी सर्व नदीवर तळ बुडवून पाहिला. परंतु अभिजितचे प्रेत देखील सापडले नाही.

इकडे अभिजित ज्योतिषापाण्यात बुडाला एकाच वेळी तिफडे चंद्रमुखीची किंवाळी अभिजितच्या महालात गावकन्यांना ऐकू आली. नोकर चाकर धावले. पण चंद्रमुखी

Fullscreen

127

34 / 76

त्यांना कोठेहि दिसली नाही. त्यानेच अभिजित त्याच वेळी सुद्धा मेरुपाचे त्यांनी ऐकले.

वेताळाने येथवर गोष्ट सांगून विचारले—
“राजा, मला हे कळत नाही का अभिजितने चंद्रमुखीला दिलेल्या सचनाचे पालन का केले नाही? तिच्यावरचे प्रेम कमी होऊ लागले होते म्हणून की राजाचा जावई होण्याची इच्छा त्याच्या मनांत अधिक प्रबळ होऊ लागली होती म्हणून? या प्रश्नांची उत्तरे माहीत असून मी दिली माझीत, तर परिणाम पुष्कळ माहीतच आहे. तुझ्या डोवयाची शंभर लकळे होऊन तुझ्याच पायावर लोळू लागतील.”

“राजकन्येशी विवाह करण्यांत अभिजितने काही मोठी चूक केली, असे नाही मला वाटत. चंद्रमुखीवरचे प्रेम कमी होऊ

लागले होते हे देखील बरोबर नाही. चंद्रमुखीशी विवाह झाल्यावर त्याच्या आयुष्यात कसलाहि उणीव राहणार नाही, ही त्याची संपन्न बुक्कीची होती. पुरुषाचे जीवन फक्त स्त्री-प्रेमाने पूर्ण होत नाही. पुरुषाला कौर्तवीची अभिलाषा असते. अभिजित मोठा होता. त्याला पराक्रम याजून कीर्ति संग्रह करायला संधी मिळताच तो चंद्रमुखीला सोडून जायला तयार झाला. त्या युवांत त्याने जो पणकण दासबिका त्याचपुढे त्याला राजाचा जावई होण्याचा मान मिळाला. तो कौर्तवीचा सुकेंद्र होता. ती त्याला मिळाली.” राजा म्हणाला.

अशा प्रकारे राजाचे मौन भंग होताच वेताळ अद्भुत झाला व त्या झाडाच्या फांदीला जाऊन लोंबकळू लागला.

(कल्पित)

गंधर्व राजकन्या

वसरा नगरीत हसन नांवाचा एक तरुण रहात असे. हसन या शब्दाचा अर्थच सुद्धा सुंदर असा आहे. ते नांव त्याला सार्थक असेच होते. तो आईबापाचा एकुलता एक मुलगा होता. दुर्दैवाने त्याचे वडील तो लहान असतानाच परलोक गेले. त्याच्या वडिलांनी त्याच्यासाठी अलोट धन व जमीनजुपल देवला होता. पण मित्रमंडळीच्या संगतीत चैन करून होतं नव्हतं ते सर्व तो घालवून बसला.

पुढे त्याच्या आईने तिचे स्वतःचे म्हणून जे स्त्री धन होते ते विकून मुलाला एक जव्हेऱ्याचे दुकान काढून दिलं. तो दुकानात बसून जव्हेऱ्याचा पंदा करू लागला. त्या वाटेने जाणारे लोक दुकानासमोर झणभर उभे राहून त्याचे सौंदर्य डोळे भरून पाहून वेत.

एकदा हराण देशांतला एक म्हातारा हसनचे सौंदर्य पाहून दुकानासमोर उभा राहिला. त्याची लांब पांढरी दाढी व डोवयाला बांधलेले पांभोट पाहून तो कोणी मोठा विद्वान मौखी असावा असे हसनला वाटले.

दुपारच्या नमाजाची वेळ होती. रस्ते-गल्ली रिकाम्या शास्व्या. म्हाताऱ्याने दुकानात येऊन नमस्कार केला. हसनने देखील सत्कार करून बसायला सांगितले.

म्हातारा स्थित करून म्हणाला—“वेढा! मला सुखाळ नाही. तुला पाहून तुला दचक घ्यावं अशी इच्छा मनांत उद्भवली. दागिन्याच्या या दुकानात बसून आपले जीवन व्यर्थ घालविण्याची तुला जरूरत नाही. मला जी विवा अचगत आहे ती

मिळविण्यासाठी किंवेकाची आपले सर्व वायुय्य सची घातले आहे. पण त्यांना ती मिळाली नाही

हसनने त्या म्हातऱ्याचे आजार मानले व त्याच्या ह्मळेप्राणे त्यांना वचकतुन होण्यास कनून साळा.

"उषा!" असे उत्तर देऊन म्हातारा निघून गेला.

हसन अनेकांत दुकान वेद करून घरी गेला आणि आईला ती बातमी दिली.

त्याची आई म्हणाली "वेदा! हे पाहणी जोक अमिपूवक असतात. त्यांना सोने

कण्णची रीत माहीत आहे. पण त्यांची मैत्री कण्णान्कला मरण निश्चिन "

हसन म्हणाला- "आई, आपण तर गरीबच आहो. आमच्या जवळून कोण काय घेणार! हो म्हातारा हुळार व कुर दिसतो आहे त्याच्या ह्मणेने आपल्यानी काही फायदान होईक असे मला वाटते "

आता आई काय बोलणार! हसनला राजभर होप लागली नाही. दुजाडताच तो दुकानांत जाऊन बसला थोड्या वेळाने तो पाहणी म्हातारा आला. म्हणाला "वेदा! तुझे काय झाले का ! "

"अजून झाले नाही. आई पाहणीस लागली आहे, पण मी आजपर्यंत टाळीत आलां " हसन उत्तरला.

"कार छान! आपली विद्या म्हातारी तरणाळाच बावी असे माझ्या मनात होते. तुम्यावचक तांब्याची तर किंवा एकदा तुकडा आहे का ? " म्हातऱ्याने विचारले.

हसनने तांब्याची एक शुनी कुदकी ताटली दाखविली.

"छान मिळाली! ह्या ताटलीचे बागेक तुकडे करून ते भट्टीत वितळवून आण "

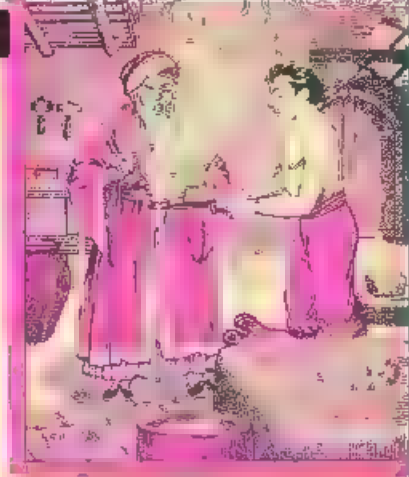
वृद्ध पाहणी म्हणाला. बोलनाचा तो आजू-बाजूला पडान होता.

हसनने तांबे विनळवण्यावर पाहणी 'हक' मक 'वक' नाठ्याचे सोने हाऊ दे " भयेनीतदा म्हणारा तेवर आपल्या पागेठवानून कागदाची एक पुडी काढून त्यानही छदगच्या रंगाची पूड की कमले तरी पूर्ण नांगच्या रसांत टाकले. ते विनळनेले तांबे अटू लागले आणि पाहणा पाहना गाने झाले.

ते पाहून हसन चकित झाला, स्वाने ते गान उगडावर पाहून पाहिले, कंभर कळी सार्ग हाते.

म्हातारा हसनला म्हणाला " बाजागांत जाऊन हे मात विझून ये. कोणाला सांगू नकास काटून वेऊन आलास ते "

हसनने ते साने दोन दिनारांना विकले. हा देस घऊन आपल्या आईकडे गेला म्हणाला- " हे सर्व त्या म्हातऱ्या पारदयाच्या कृपनेच मिळाल आहे. त्याच्या आईच्या मजान निरान्साळ्या शंककुळा वेक लागल्या पण त्याने 'या शंकाकडे दुर्लक्ष कले आणि भगत नांग्याची त्रिकी मंटी होती सर्व पयन दुकानात गेला."

म्हातारा दुकानानच बसलेला होता.

हसनला पाहून त्याने विचारले " ही सर्व मादी क्हाला वेऊन आला आहेस ? "

" ह्या सर्वांचे सोने करू या ! " हसन म्हणाला

म्हातारा हसन म्हणाला- " वेळू, एका दिवसांत तुम्याकडे एकडे सोने झालेल पाहून लोकाना शंका नाहीं का सेणार ? आणि मग ही विद्या गुप्त कळी राहणार ? "

" तुम्ही म्हणता ते बरोबर आहे. पण तुमची ही विद्या लवकर अवगत करून प्वावी म्हणून मी पाई केली." हसन म्हणाला.

म्हणारा जास्तच कोळाने हंसला व म्हणाला "ही विद्या सर बाबांरात का कोणी शिकतो ? तुला ही विद्या शिकायचीच असेल तर सर्व सामान घेऊन तू माझ्या घरी ये."

हसनने ते कळूच केले व म्हणत्याबरोबर निघाला. ज्ञात असता येतं त्याला त्याची आई म्हणायची हानी ते पाठवले पारशी असिपूत्रक असता व म्हणजेच हे एक अमल व त्याच विचारांत तो एका आंगा थक्क.

'वेडा, तुझ्या मनांत कांडांतरी शंका असोवीस वाटते मग तुझ्या म्हण्यावरून,

तुला माझ्या घरी येऊन ही विद्या शिकवणाला हरकत असेल तर मी तुझ्या घरी येऊन तुला ही विद्या शिकवणाला तयार आहे.' म्हणारा म्हणाला.

हसनने विचार केला, तसे केले तर आईच्या मनानकी मीति बुर होईल.

म्हणारा हसनबरोबर त्याच्या घरी गेला त्याला म्हणजेच उभा कळत हसन परांत गेला व आईला म्हणाला "आई ! तो म्हणारा पारशी आला आहे. तो माझ्या बरोबर जेवेल. आपल्या घरचे मीठ खाल्ल्यानंतर आपल्या विरुद्ध कांडी करण्याची क्षमता त्याला होणार नाही."

त्याची सूरज आई म्हणाली "वेडा, तू म्हणतोस ते सर्व खरे आहे अर पण या वास्तिकांचा काय विचार ? या गोट्यावर त्यांचा विश्वास असेल तर ना ! तुझ्या बकसाती ती श्रे लागेल सांगत आहे तू म्हणालास तसा मी नैपक करून देणं व शी ना नाही पण तो अति आख्यावर मात्र मी मनीस येणार नाही मी बरांतच गहणार नाही तो शेवटी जाऊन येणं." आई म्हणाली

सांगितल्याप्रमाणे हसनच्या आईने सर्व

आणून ठेवून ती शेजारच्या घरी जाऊन बसली

नेतर हसन म्हणत्याला जात पोचवून येऊन आला. दोघे जेवावला बसले. त्याच्या घरी जेवलांत म्हणजे पुढचे आपले जवळचे नाते झाले असे म्हणता येईल नाही ?" हसन म्हणाला.

"हाय तर, हे नाते कदाही प्रेमाचे व पांथर आहे. तुझ्यावर माझे पितृत्व प्रेम नमने तर तुला ही विद्या शिकविण्याचा विचार तरी माझ्या मनांत काळा असता का ? तूच विचार करून पहा." बसे म्हणत म्हणत्याने पागांछातून कमली तरी पुढी काढली व म्हणाला "पहा हे चुर्ण !

कितीक मग मीने तबार करावला पुरेल सहसावधि वनस्पतींचा अक काढून मी हे तयार केले आहे. हे कसे तयार करावचे हे मी तुला शिकवणार आहे" असे सांगून आताच्याने ती पुढी हसनला दिली.

हसन ती पुढी उपटून पहात होता. त्याचा डोळः सुकवून तेथल्यात म्हणत्याने हसनच्या समोरच्या तानलीत कांडीतरी मूळ देण्याचे चुर्ण टाकले आणि म्हणाला "उब आता ती पुढी बाजूला, आता आपण आधी

जेवू या." एक घास तोंडात घातल्याबरोबर हसन बंधुद्ध होऊन बसला.

"आता तू माझ्या तावडीतून कोठे पळतोस, पाहतो !" म्हणत म्हणारा उठला त्याने हसनला एका दोरीने बांधून घरांतली एक कपड्यांची पेटी रिकामी केली. त्या पेटीत हसनला धाडून घरांत जी नीचवमु त्याला उचलण्या जाली वाटली उचलून पेटीत टाकली आणि पेटी घेऊन निघाला

एका मजुगाला बांधवून त्याने ती पेटी त्याच्या दोघावर ठेवली व सरळ अडगाव निघाला, तेथे एक अडाज तयार होत.

रुद्ध लागली. तिच्या मी नीति नास्त होती, शेवटी तेच झाले.

शेजाण्यांनी येऊन तिच्या मीर दिला, तिने आपल्या घराच्या मागल्या बाजूला एक सपाट नमविही. दिवसभर त्या सपाट नमविही बसून तिचारी रडत राहिली.

हसनचा उचलून नेणाऱ्या म्हातारा पाहली कोणी त्राजेक होती. त्याने नाच बघाव असे होते त्याने त्राजेक शिकविल्या होती विनयेक पहाण्याचे प्रकाश देले होते त्या खेपस हसनची पाहली होती.

जहाज समुद्रात असेपर्यंत तो हसनला मुक्त पेंक वये म्हणून बांधून ठेवून देऊन असे. त्याने त्याला पेटीबाहेर काढून नाही. काही दिवसांनी जहाज त्याला पाहिले होते त्या जागी लागले. बहराम पेटी येऊन समुद्र-किनाऱ्यावर आला. त्याने हसनला वेगळे स्थितीतच बाहेर काढले. त्याला बायलेली दोरी सोडली नंतर हसनला मुक्त यावी म्हणून त्याने एक औषध त्याला ठेवले.

हसनने झोले उघडून पाहिले तेव्हा तो एका निजेनमणांनी समुद्रकाठी वाढे हे त्याला कळले. पण तो अनोळखी प्रदेश त्याला दिसला. कारण त्या देशाच्या वास्तू

काळे, पांढरे, तांबडे व हिरवे दगड त्याला दिसले. तो अकित होऊन इकडे तिकडे पाहून लागला तेव्हा एका दगडावर म्हातारा पाहली दिसलेला त्याला दिसला. आपल्याला फसवून तो येथे येऊन आला आहे हे ओळखल्या त्याला कायसा वेळ लागला नाही त्याला आईने जे सांगितले होते तेच सगळे खरे झाले. तो म्हातार्याकडे जाऊन म्हणाला—“है सर्व काय केले व तुम्ही बाबा तुम्ही तर आपल्या घराचे मीठ देखील खाऊ आहे.”

म्हातारा जोर ते म्हणून म्हणाला “अजि पूजक बहरामला मीठ मीठ खाऊन घेऊन आला आहेत तुझ्यासारख्या अजून सत्यापणव सत्याचा मी वळी दिला आहेत तुला आता सुटका नाही तू देखील आपल्या अहंता विमळून माझ्यासारखी अशीची पूजा करायला शीक.”

“नीच पाजी जीम गळून पडेल तुझी” हसन दगडावरून म्हणाला.

बहरामने जोर आपल्या स्वर बदलून व म्हणाला “परीक्षा क्वायला है सर्व मी चोळी होत. है सर्व तुला खरे वाटले वाटते : तु या परीक्षेत उत्तीर्ण झाला असस.

जहाजाच्या कप्तानाने म्हातार्याला पाहिल्या बरोबर त्याला लपून लुजग केला. म्हातार्याने सांगितल्या जगांनी पेटी उतरवून ठेवली आणि लगेच नांगर उचलून जहाज सोडले.

श्रीच्या वेळाने हसनची आई घरी परत येऊन पाहिले ती तथे हसन नव्हता व पेटी पण नव्हती. घरातल्या काही बसुनूच नसु पण नाहीशा झालेल्या दिसल्या, तिच्या मनात घास झाले. हसनने आपल्या विनशी रात्रा जे सोने व पैये आणले होते ते देखील गमहीन झाले होते पेटीतले कपडे जमिनीवर फेकलेले व दारवाजा उघडा. ती मोठ्याने

दया-त जागी तुला विद्या शिकविणं यावी म्हणून मी येथे तुला घेऊन आलो होतो. तो सयोर डोंगर दिसतो ना तुला. त्याचे शिखर पहा मेघांना म्हणजे ढगांना ठेवले आहे. म्हणून या पर्वताला मेघपर्वत असे नांव आहे. याच पर्वतावर आपणाला हवे असलेले कसबती मिळतात तो डोंगर चढून जाण्याचे भावे आपणाला.”

हसनचा बवेह थोडा कमी झाला. तो बहरामला म्हणाला—“तो डोंगर तर निती सारखा उभा दिसतो आहे. त्यावर कोठे चढून जायचे?”

"आपण त्या दोंगरावर बघून जाण्याची गरजच काय? आपण पक्षारसारखे त्या दोंगरा ओढती बिच्छू बाळे." समूह बहरामने आपल्या पंगोळातून तांब्याची एक ताटली बाहेर काढली. त्या ताटलीवर कोंबडीचे कातडे होते. कातड्यावर काही तरी लिहिलेले होते.

बहरामने ती ताटली एका बोटाने नानकजी, त्यानोबर धूळ उडू लागली व सगळे पक्ष असलेला एक घोडा त्यांना दिसला. त्या घोड्याच्या नाकातून ज्वाळा येत होत्या. बहराम त्या घोड्यावर बसला व त्याने हात पुढे करून हसनला पण बसायला सांगितले. लगेच घोडा पक्ष फडफडवून आकाशात उडू लागला. एका क्षणात तो पर्वताच्या शिखा मोकती बिच्छू घातले लागला जिखरावर उतरताच घोडा पुन्हा अदृश्य झाला.

हसनला आना मात्र खरोखर भीति वाटू लागली. त्याने बघूकडे पाहिले, वनस्पती किंवा हिरवळ त्याला कोठे दिसली नाही बहराम म्हणाला—“आना देव आला तरी तो तुझे रक्षण करू शकणार नाही!” असे सांगून तो डेसू लागला.

त्याचे ते राकसी हास्य गाहून हसन थोडा म्हाका सरा, पण पुन्हा स्वतःला सावरून म्हणाला—“नीच, दुष्ट माणसा! आता बर आहे! जेच माझे रक्षण करील, असे म्हणून त्याने म्हाताऱ्याच्या हातांतली ती बाटूची ताटली हिसकावून घेतली व दुसऱ्या हाताने त्याला दोंगावरून खाली ढकळले. बहरामला फडेकोटच झाला. तो खाली एका खडकवर आदळला आणि या भूमीवरचे त्या राक्षसी शक्तिमाने अस्मिन् कायपणे नाहीसे झाले. पुढे चाटू,

आईचें ऐका

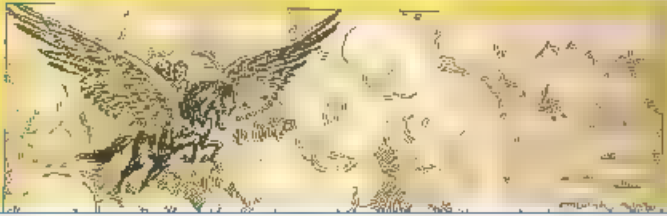
“आनावा पहा हो, अशाक आईचें मुलीच ऐकत नाही मुलांनी अशाकच वरुद्ध तक्रार सांगितली.

“अजक हाय का रे.” राजावाणी त्याला बघून वाकवून आनंद विचारले. “काय ना राजावाणी तो काहीच अनेक तरी बघून राजावाणी हे कळू नकाय ते कळू नकाय मागचे निज राजावाणी बाळगे असते राजावाणी काय पण नीची शोपटी रकडली व फकडून राजावाणी म्हणजे फकट राजावाणी घडू नकाय. असे राजावाणी तुम्हें बघेल असते.” राजावाणी राजावाणी विचारले नकाय राजावाणी.

तेव्हा राजावाणी सांगण्यासाठीच तर ती सांगते उगाच कां सांगेल? तू आहेस खरे ना तुला कळत नाही म्हणून धोर

माणसे सांगतील तसे बापाचे आणि आईने सांगितलेले सर्वत प्रथम ऐकावे. तुला उंदाच्या पिछची गोष्ट माहीत नाही दारते?” राजावाणी निचारण्याबरोबर सर्व मुले म्हणाली “उंदाच्या पिछची गोष्ट, सांगा आजोबा तीन गोष्ट! तुम्ही कधी कधी सांगितले नाही,” मुले म्हणाली राजावाणी नाकाने नक्की कावली आणि गाष्ट सांगू लागले.

पुढे कदा भाय दातकथा एक राजा ने आपल्या मुलीचे लग्न मेवडच्या राजकुमाराशी करून दिले. हुंदा म्हणून एक हजार उंदाच दिले, लग्न होऊन मुलीची पाठरणीची वेळ आली. ऐन वेळी एक उंदाची माजारी पडली म्हणून तिच्या ऐवजी तिचे पिराईच राजाने पाठवायचे ठरविले.

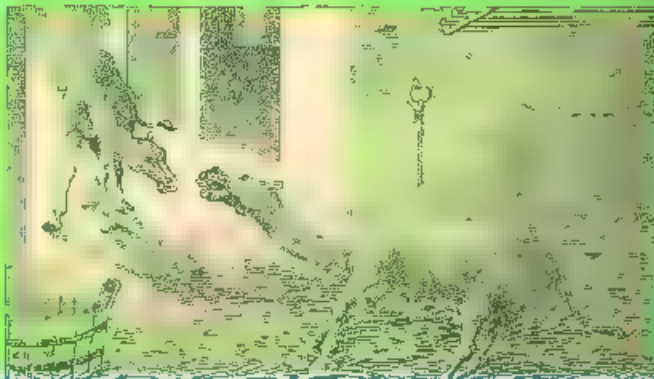

त्या विठ्ठला आपल्या आईला भाडले
रावण्याची रूचल नवनी त्या अशा काळाने
पहा वा आईकडे पंक्तीन माझा त्या आई
नसली तर एक शायस डेन्नील पंक्ती
संयत्ता मया नसतो. ते विष्णू सुद्धा
आपल्या अक्षेकडे पळून आले

त्या वेळी त्यांनी आई फारच आत्मी
होता ती बाता पळवली चळ, चळ
मा किती दिवस वसणार त्या तु आपल्या
आशाकडे नेहशा आईच्या वरात वडा उरे
का आपल्या भावाला संगडला आशील
तेही बाळूच्या टेकडीवर किंवा ज्या जागी

काजी पूर्वी पलाय केला भस्म अशा जगा
अशा विश्रुतीमाठा पावू तक्रार हाक
गोम नाररना का हा हा हा हा हा हा
नकल, असे गारा जा नेहरी चला
तेकडा भावनेवर गाय ती आपल्या
माग्या वागळे तर तुला आणवत कथ
त्रास हाणार माझी, अनन्य न शोपी
कायनचें हाकें तेकडे

असे पिऊन शोडून घेत रचन मजल
व नवरा उठावला कळवत काय
मघेला भटन त्याच्य वरावर राहून नेट
पहणून नवून गेले

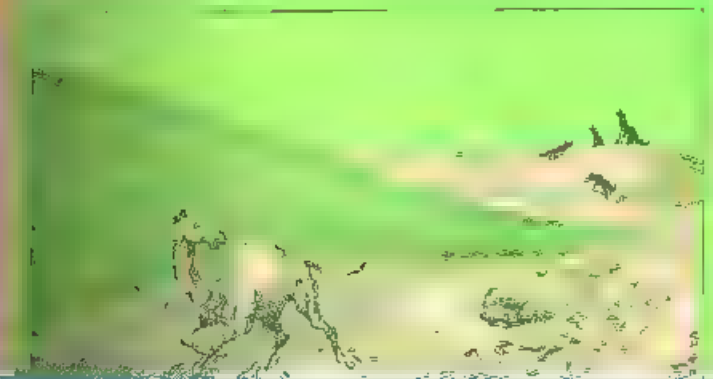

हात सव्याकाली वाळवत पडला
विश्रुति ध्यायवा विचार कळून ते नेमक
वारुच्या एका टेकडीवर चढून व्हाऊन गेले.
त्याने विचार केल्या खरेच मागाने काही
तर, त्या पाहू या तर काय होते ते 'रात्री
अशा वारा सुटला उठावला पहाला
थडी वातु लवली, नेमक त्याक कळले
क वडा उच जागा झोपू नये असे
संगितले शाने त का

दुसऱ्या दिवशी पुन्हा ते पुढे निघा
रात्री फाट तरी विश्रुतीमाठा वाचण्याचे
त्याने दूरविल एका जागी भाणमाची च

उठाव पडले दिमली, नव्हे उठाव तोडा
थविल नस वा असे त्याच्या वाळले, अरुच्या
जागी सुद्धा आडवे झेपु नफाम असे
मागवले होते नुशा का राण पाहू या
तर काळ होते ते 'असा विचार कळून
उठावले गिळ म्या वा पडून तेहा

त्या जागी पवली वारा देत तरगत
ह्या जागी खाऊन गेऊन झाले पदार्थ
हाकून जावान, त्याच्या दासने राबटा
ननावरे तेथे येतात, अशाही तयच झाले.
रात्री हाडण्याचे आरडणे ऐकून उठावल्या
गिळानी शोप मोडली व ते घबरेल तेथून

पूत वळत सुटले. आईने अशा पद्मावत्या जागी उतरून नये असे जे सांगितले होते ते का आता कळले थाला आईच्या भाषण्या प्रमाणे बागण्याचा त्याने विचार केला.

दुसऱ्या दिवशी उंटाने पिल्ले त्याचा माऊ होता त्या कळपांत जाऊन पोचले. त्या आईच्या सांगण्याकडे दुर्लक्ष करून ते कळपाच्या अगदी समोरच्या टीकाळा चालू लागले. ते पिल्ले सावकाश चालू लागले की बागच्या उंटाना राग येई व ते स्वात्त्या शेपटीला व पाठीला चारू लागले. पुढे चालणे बरोबर नाही असा विचार करून मग ते नवीन मार्ग चालू लागले. उंट हाकण्याचे मार्गच्या उंटालाच मारीत, म्हणून त्या पिताला मार वारू लागला. मार्ग चालणे बरोबर नाही हे तेव्हा त्याला कळले व ते पुढे घाबू लागले. पण त्याच्या नाका

तोंडात धाबत असले बाबू बाळ बागटी 'अगदी पुढे किंवा अगदी मागे का चालू नये हे आईने का सांगितले होते ते आता कळले' असा विचार करून ते पिल्ले कळपाच्या मधोमध त्याचा मोठा माऊ चालत होता त्याच्याबरोबर चालू लागला. नव्या मार्ग त्याला कोठे कास झाला नाही. वेळेवर नाणापाणी मिळे, याबाबत तो मनाशी ते आनंदाने जाऊ लागले.

अजोवानी येथवर पोहोचताच तो म्हणाले—'म्हणून मी तुम्हाला सांगत होतो की जोर मोठे सांगलीत लगे, दिवात आई समोर वसे घ्यायचे. नाहीतर त्या उंट या पिताची जी गत झाली ती होईल.'

सबे मुले मोठमोठ्याने ओरडू लागले 'उंटाने पिल्ले!' उंटाने पिल्ले.' अशोक मात्र ओशाळल्या सांगला होता

आलीचं वाण

आष्टाड नगर होते. तेथे एक राजा होता. असे त्याचे नाव चित्रवर्मा. त्याला आठ मुले झाली व शेवटी एक मुलगी झाली. अर्थातच आई बापाची फार छानकी होती ती. कधी तिच्या ते होळ्याग्राह होऊ देत नसत. तिचे नाव त्यांनी सीमंतिनी ठेवले.

ज्योतिष्यांना मुलीची बन्मकुंडनी पाहून मार्गितल की मुलीच्या कपड्यां वैभव मिळिले आहे. ते कळवण्यासाठी चित्रवर्मा फार काळजी घेतो होता. त्याने ही गोष्टी तिच्या मनाला दृष्टी करणे बरोबर होणार नाही, असा विचार करून सांगितली नाही व तिच्या साठी योग्य वर शोधू लागला.

परंतु असल्या गोष्टी किती दिवस लपून राहणार सांगितली तिच्या मावी पतीवर यशाम्या संकटाची कल्पना आली, तिने

बायलांचे वत मुळ केले आणि शिव नामाचा जप करू लागली.

पुढे काही दिवसांना तिचे लग्न चित्रांगद नांवाच्या निषध राजकुमाराशी झाले. हा चित्रांगद बल्लभमयेतीचा नातू व इंद्रसेनाचा मुलगा होता. विवाहानंतर चित्रवर्माने आपल्या बायलांना घराबाहेर वळत ठेवले व सर्व प्रकार त्याची कोळजी घेऊ लागला.

एकदा चित्रांगद नाथेत बसून कोठेही जात असताना जोराचे वादळ सुटले व त्यामुळे नाव पाण्यात बुडाली. चित्रांगदाला काही नायकांच्यानी पाहिले व त्या त्याला घेऊन पावाळ लेकांत गेला, नागांना राजा तक्षक हा चित्रवर्माचा स्नेही व मित्र होता. त्याने चित्रवर्माचा नावई म्हणून चित्रांगदाचा सर्व प्रकारे सत्कार केला. चित्रांगद बाण्यात बुडाल्यानंतर बरेच दिवस परत न आलेला

त्या दिवशीं सीमंतिनीसि जेव हाते सीमंतिनीसि वस्त्रासुपणें वाडली. अर्थात्तच सुमेध-सोमवेतांनी वण वस्त्रासुपणें घेतलीं.

सुमेध सोमवेताला म्हणाला "कोणाला कळणापूर्वी आपण विदर्भ देशांत परत गेलें पाहिजे वण सोमवेताला पुरुषवेष धारण करणें अशक्य झालें. कारण त्याला लोख भिळालें होतें सोमवेताची सोमवती झाली होती. सोमवतीनें सुमेवाला पति मानून त्याच्या बरोबर सुखानें संसार करण्याचें ठराविलें.

आपला एकुलता एक मुलगा सोमवंत सामवती होऊन स्वदेसीं परत आला हें जेव्हां बापाला कळलें तेव्हां त्याला राग आला व तो विदर्भ देशाच्या राजाकडे अश्ली शब्दां फेकल्यावरून त्या राजानें त्याला 'सुमेध' वा 'सुमेध' नांवानें पुढील मुलाला जी रूप मिळालें."

विदर्भ राजानें सोमवंत व सुमेध यांना पारवी पामेकराचें शान केलें. त्यांनीं केली. तेव्हां पाद्रीनीनें प्रकट ह्मण त्याला विचारलें—'तू जामची का मागवण केलीस?'

राजा म्हणाला—'देवी, बामवतीका पुढा सोमवंत हावेंक अस कांई तरी कर.'

देवी म्हणाली—'ते आता अशक्य चढे मीमंतिनीनें त्याला जीवकें दान केलीं तो ली झाला त्याला आता मी काच कर तिच्यापसोर जें जोडण्यानें जातल त्याच मेम केल्ले राहारे.' अलें सांगून देवी जंतर्धान पावली

अहें बाप काय करणार आनी दोघांचा संसार सुखाचा नवें. पण आलीबोद दिले

खरा चोर

एकदां एका अहावीत चोरी झाली. खरा चोर काण हें कळेंना. पण कण खराश्यावर संशय होता त्यांना अंकवर वादशहाकडे पाठविलें. अंकवरानें विरवळाला खरा चोर कोण हें वाळखायला सांगितलें

विरवळ चोराना म्हणाला "कोणी चोरी केली आहे हें मी उघा सांगेन. जो चोर असेल तो स्वतःच येऊन आपला अपराध कबूल करील. सर्वांनीं टरल्या वेळीं हजर झालें पाहिजे."

चोर घरीं गेले व विरवळानें सांगितल्याप्रमाणें दुसऱ्या दिवशीं दरवारांत हजर झाले. विरवळ त्यांना म्हणाला "वरें तर काढा आपापला सडरा आणि अल्ले नांव घेऊन हात पुढें करा." बीया चोरांनीं त्याप्रमाणें केलें. बंतर् विरवळ प्रत्येकाच्या हातावर एक गोळी देत म्हणाला "आतां ही गोळी खा. जो चोर पसेल तो गोळी स्वाह्यावरेंकर पळून पडेल." चोरचा चेहरा कावरावावरा आता त्यानें आपले बारी कबूल केली

खरा चोर

त्या दिवशी सीमंतिनीने जेव्हा हाते सीमंतिनीने वस्त्रासुपणे वाटली. अर्थातच सुनेय-सोमवतींनी वण वस्त्रासुपणे घेतली.

सुनेय सीमंतिनीला म्हणाला "कोणाला कळण्यापूर्वी आपण विदर्भ देशात परत गेलें पाहिजे वण सोमवतीला पुरुषवेष घारण करणें अशक्य झालें. कारण त्याला लोख मिळालें होतें सोमवतीची सोमवती झाली होती. सोमवतीने सुनेयाला पति मानून त्याच्या बरोबर सुखानें संसार करण्याचें ठरविलें.

आपला एकुलता एक मुलगा सोमवत सामवती होऊन स्वदेखां परत आला हें तेव्हां बापाला कळलें तेव्हां त्याला राग आला व तो विदर्भ देशाच्या राजाकडे अश्ली शब्दां फेकल्यावरून त्या राजाने त्याला 'सुनेय' या वडदेवळें साड्या मुलाला जी रूप मिळालें."

विदर्भ राजाने सोमवत व सुनेय वडदेवळें पाठविले. त्यांनी पारवी पामेकरांचा शोध करून त्यांना सोमवत केली. तेव्हां पारवीने प्रकट होऊन त्याला विचारलें— "तू आमची का मागवण केलीस ?"

राजा म्हणाला— "देवी, बामवतीचा पुत्र सोमवत हाविक अस कांहीं तरी कर."

देवी म्हणाली— "ते आता अशक्य पडे मीमंतिनीने त्याला जीवकें दान केलें तो लोख झाला त्याला आता मी काय कर तिच्यासमोर मी जोडण्यानें जाणत नव्हतं मेल कळव राहिलें." असें सांगून देवी जंतर्धान पावली.

अर्हे बाप काय कारणाने मीमंती दोघांचा संसार सुखाचा नव्हता. पण आलीबोद दिले.

एकदां एका अहावीत चोरी झाली. खरा चोर काण हें कळेंना. पण कसा खलाश्यावर संशय होता त्यांना अंकावर वादशहाकडे पाठविलें. अंकावरानें विरवळाला खरा चोर कोण हें आळखायला सांगितलें.

विरवळ चोराना म्हणाला "कोणी चोरी केली आहे हें मी उघा सांगेन. जो चोर असेल तो स्वतःच येऊन आपला अपराध कबूल करील. सर्वांनी टरल्या वेळीं हजर झालें पाहिजे."

चोर घरी गेले व विरवळानें सांगितल्याप्रमाणें दुसऱ्या दिवशी दरवारांत हजर झाले. विरवळ त्यांना म्हणाला "वरें तर काढा आपापला सडरा आणि अळवें नांव घेऊन हात पुढें करा." बीया चोरांनीं त्याप्रमाणें केले. बंतर् विरवळ प्रत्येकाच्या हातावर एक गोळी देत म्हणाला "आतां ही गोळी खा. जो चोर पसेल तो गोळी खाल घाबरेंतर मरून पडेल." चोरचा चेहरा कावरावावरा आला त्यानें आपले बारी कळविली.

भीमूचे पराक्रम

भीमूला शिकविण्याचा त्यांच्या बायकोने पुष्कळ प्रयत्न केला. परंतु तिला शोडें देखील यश नाले नाही. तेव्हा तिने नवऱ्याच्या मनात देवभक्ति उत्पन्न करून देवाची पूजा नित्यनिवमित्तपूर्ण करण्यास सांगितले. कदाचित देव प्रसन्न होईल व थोडी बुद्धि देईल असे तिच्या वाटले. बायकोच्या सांगण्याप्रमाणे भीमू रोज रावाबाहेरच्या देवळात जाऊन पूजा करू लागला.

त्याच गांवी एक गोसावी येऊन राहू लागला होता. तो देवळाच्या बाहेर एका तळ्याच्या काठी क्षारासाठी वकऱ्याने घेऊन येत असे. त्या गोसावाने भीमूला औदिक पराक्रमाच्या गोष्टी ऐकल्या होत्या. एके दिवशी भीमू देवळात जात असता त्या

गोसावाने त्याला हाक मारली "बेटा भीमू ! हकले ये जरा !"

गोसावाचा साधुनेष पाहून व त्याने नाचाने हाक मारलेली पाहून त्याला विच्य हाडि आताही असे भीमूला वाटले. पण जवळ जाऊन त्या गोसावाला माष्टां बसवून केला आणि हात जोडून ठेवा गहला. बेटा मू राज देवदर्शनास गानेय अशी चेनभक्ति या अलिप्तुगात फटून येणार ? तुल्य देवाने सत्रबुद्धि दिली अणून त्याच्यावर जसे मत्त रमले पाहिले. पण हे पहा देवळात देवाचे दर्शन कोठून होणार तुला ? देवळात तर देवाची मूर्त असते. पण तुला परमेश्वर देवाचे दर्शन घडाय म्हणून तुला मी शोलायले, तुला दंव दडान दवे आहे, होय ना !" गोसावाने विचारले.

"होय, मुधा ! त्या देवाचे दर्शन कसे घेतले, देव कोठे आहे ?" भीमूने गोसावाच्या विचारले.

"देव न, देव म्हणजे परमेश्वर पणता मी सांगत झाला दर्शन देन मी जाणन तसे तू केलेन न देव तुला दर्शन तर देईलच, तू मागशील त देवील देईल."

गोसावी म्हणाला "आपण म्हणाले ते करतायला मी नयार आहे."

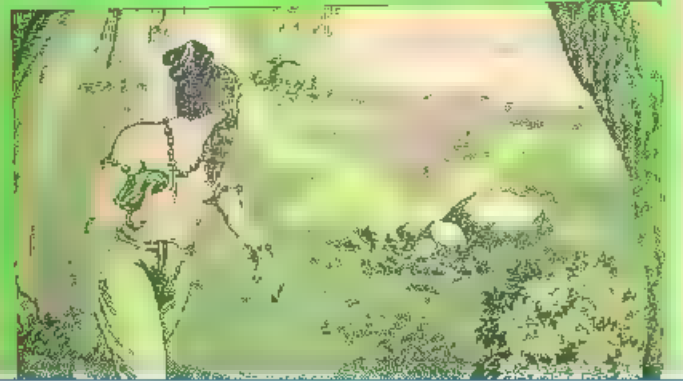
"वगे तन तू या तळ्यातल एक ननिट धर नुई" न करन वर देवाचे दर्शन घेतल

अर्गातला सदरा, गळ्यांतली कंठा व बोटांतली जंगडी मात्र काठावर काढून ठेव."

गोसावी म्हणाला "भीमूने झोळे मिटून त्या कपटी गोसावाचे जसे सांगितले तसे केले व जे न्यायचे तेच झाले. गोसावी भीमूला सदरा, कंठा व अंगठी नेऊन पळून गेला.

तत्काल भीमूचा डोक्यात एक गोष्ट आली. बायकोला देवाचे दर्शन झाले तरी तें बायकोला होणार नाही. एकदां देवाचे दर्शन घडले तर पाप मागेल. असा विचार

कळून त्याने हाकें बाहेर काढले त्याला

गोसावी पडतांचा दिमला. भीमूने जोर जागने हाक द्यायला सुवान केली "बुवा, अहो बुवा! थांवा! सुस्तांवा एक गोष्ट विचारावयाची आहे." म्हणत भीमू गोसाव्याच्या बाटी मारून धाडू लागला. भीमूचा आवाज ऐकून गोसावी जामसच जोरात पळू लागला.

भीमू पळण्यात कमी नव्हता. त्याने जाऊन गोसाव्याला गाठले. म्हणाला "तुम्ही बेवाला मोलवायला निपाळांत वाटते? तशी घाई नाही!

गोसाव्याची माथरगुडी उडून गेली होती. त्याने भीमूचा सदरा, कंठा व अंगठी भीमूच्या तोंडावर टाकली व आपली सुटका करून घेऊन पुन्हा पळू लागला.

भीमू ओरडून विचारू लागला "अहो बुवा! पुरे ऐकून घ्या! पुरे ऐकून घेतल्या-

शिवाय जसे पळतां काय? माझ्यावर इतकं कां शोधवताना? म्हणत भीमू पुन्हा गोसाव्याच्या मारून धाडू लागला.

आरडाओरड ऐकून जवळ रामचे लोक धावत आले व त्यांना त्या गोसाव्याला धरले तोंपर्यंत भीमूच देखील येऊन पोचले होते. एकाच गोसाव्याची बकडी दाटी बघतही, तेव्हा तो गोसावी नसून जंग आहे हे शचीना कळले. त्यांनी त्याला पोलीस ठाण्यावर नेले. तेथे पोलीसांनी लागितले की तो एक अद्भुत चोर आहे व कित्येकदा तुरुंगत जाऊन आला आहे त्याचे नाव ऐकूनच त्या पंचक्रोशीतले लोक भीत असत. असल्या चोराला भीमूने बळून दिन्वाबद्दल पोलीस इन्स्पेक्टराने भीमूची गाठ धाडली व गांवकऱ्यांनी भीमूचावी लूप म्हुति केली.

नाग मुकुट

स्वित्जरलंड देशात एक राजा होता त्याला एक मुलगी होती एवढी मुलगा नव्हता. राजा व राणी दोघांनी पुष्कळ नवय केले पण त्यांचा मुलगा राजा नाही. म्हणून दोघ मुलीलाच मुलगा मानत तिचे कोडकोटुक बळ लावले.

एकदा वापलेक कोर्टेरी हिंडावला तिवाली. त्यांना राजात एका जागी एक म्हातारी वाई सांगशी नोकत सेळत असलेली दिसली. ती गारूडींग असावी असे वाटले त्यांना राजकुमारीने तिला विचारले "ही अमला कामे करून लोकांना फसवणें हाच यदा करतेस वाटते तू?" म्हातारीला राग आला तिने आवली जाडूची काडी तिच्या अंगाला लावली राजकुमारी पाहता पाहता माप झाली व राणीच्या अंगाला तिकमून

राहाली. नापाचे हृष्य कळकळून आले ती म्हातारी म्हणाली—"नापाजवळ आतां कदाला जातेस? तुला आतां सांपासारखेच जीवित बालवावं लागेल." जसे सांगून तिने तिच्या डोक्याला जाडूची काडी लावली. राजकुमारी नागकुमारी झाली व इतका होऊन बाळ्यांत झिंगली

राजा इतका वेळ भयचकिन होऊन सर्व पडात होता. मुलीचा विरह त्याला असह्य झाला. राजाच्या भरांत तळवार उपसून तो म्हातारीक माराबाळा घाबला. तेव्हा म्हातारी म्हणाली—"खबरदार! तू एक पांऊळ देखील पुढें टाकलेस तर तुला देखील सांप करून नागलोकांत पाठवीन."

राजा म्हातारीसमोर हात जोडून विनवणी करू लागला की माझ्या मुलीचे अपराध

पोरात गिळून तिळ माफ कर। म्हानारी म्हणाली "संज हाकण्याची शक्ति माझ्या अंगांत आहे. ती परत वेण्याची नाही. तुझ्या मुलीला कोणत्याही प्रकारे काढ होणार नाही ती नागबोक्यांनी राणी म्हणून राहील. तिच्यासाठी एक लहानसा मुकुट करून तुम्हाला माझ्याकडे आणून दे. तीन दिवसांनी तुम्हाला याच जागी ये. तो मुकुट ज्या दिवशी सध्यां घिनळून अगर कुठून पुरा होऊन जाईल त्या दिवशी तुझ्या मुलीला पुन्हा मनुष्यरूप मिळेल." राजाने घरी जाऊन तसा एक मुकुट करवून म्हातारीला आणून

दिता, ती मनुष्यरूप दे नागबोकांत पावता साता. पाठसातीना त्या म्हातारीने तो मनुष्यरूप पाठविले होता. तो मुकुट ज्या दस्तान असे ती वस्तु कण संतत नेमे बाण्याच्या कापणात ठेवला की किती बाण्य काढले तरी ते पुन्हा भरून येई. खविन्यांत ठेवला की खजिन्यातून किती सोने काढले तरी तो पुन्हा भरून येई. हळू हळू त्या मुकुटाचे विषाण सोंकांना कळले व तो चोखन म्हायचा कित्येकांनी यथन केला

"एकदा एका सरोवराच्या काठी एक तरुण हिंदव जमता त्याला काठावर एक लहानसा सुंदर मुकुट दिसला. त्या केडी एक सांभ पाण्यात पोहोत असलेला त्याने पाहिला. फळाचिंत तो त्या सांपाचा असावा असं विचार करून त्याने त्या मुकुटात व भूम पळाला. पण त्याचा फटलाग करी. तो मोठा सांभ आवले एक मोठे सैन्य येऊन आला. स्वतःचा बचाव करण्यासाठी तो तरुण एका झाडावर बसला. इतक्यात एक खी त्या बाजूला आली ती खी म्हणाली "महा सांपाचा भोज नाही आहे. तुम्ही तो मुकुट टाक खाली माझ्या कडे. मी संगळून ठेवते."

जातोरा

पण तो तरुण म्हणाला-"तू परिस्थाने त्या सांपाचा पळवून काढव. तुझा काय विचार?" त्या गारुडिणीने भोज म्हणून, भावरावर सांभ खोखरच कर पळून गेले. तेव्हा तो तरुण झाडावरून खाली उतरला. म्हणाला-"माझ्यावर माझ्या आई बहिताचा व त्याच्या नात्या पटुताचा गार आहे पाहिजे तर तू दुर्लभतेत मनुष्या घरा येऊन राह. तुझ्या जीवणासाठी मी जगावारी मनुष्यावर" ती खी मुल कडला ती मुकुट चालून नावाचे मनाची ठरवून त्याच्याचरोवर त्याच्या घरी रहायला तयार झाली

त्या तरुण माणसाने तो मुकुट काही दिवस कर जपून वाळवला. तो मुकुट तोपर्यंत त्याच्या जवळ होता तोपर्यंत त्याला कोणत्याही मोठीची कमतरता भासली नाही त्या गारुडिणीला ती मुकुट कोठे आहे, एकदा कळले व ती तो चोखून पळून गेली त्या तरुण माणसाने मुकुट शोध केला पण त्या गारुडिणीचा रजा लागला नाही.

त्या गारुडिणीचे बाण्य पाळले तिने ना मुकुट गव्हाच्या डोंगरात ठेवला होता त्याने गव्हा कधी संततच नसत. ती गव्हा

विजय स्वतःचा उदर निर्वाह करू लागली व लव्ज झीमंत झाडी वण पणवडा चुकून तिने एका नव्यापला पाठविले तेव्हा त्याचरोबर ती शुक्रुट वण पाठवून दिली.

गिरणीच्या माळकाने गहू ओसले व गिरणी सुरू केली वण तामभर झाडा व पिठाची रोसायामणून पोती भरत गेली तरी गहू संपेनात. त्याला आश्चर्य वाटेले. त्याने एकाच ठाव पाहून पाहून त्याला त्याला तो शुक्रुट सांपडला, त्याने तो पैशाच्या पेटीत ठेवला. तेव्हापासून त्याची पैशाची पेटी सदा सल्लेखी असायची दुसऱ्या दिवशी त्या गारुडिणीने येऊन गिरणीवाल्याला भांडण केले गिरणीचा माळक म्हणाला "गव्हाचरोबर वट्टून मिघळी असले नेच निराश होऊन विचारी निघून गेली. एका गिरणीच्या माळकाने विचार

केला की त्या गहूच्या गव्हाचरोबर तो शुक्रुट ठेवून दळण्याने कित्येक पोती पीठ जमाले आपण तसे देखील पैसे मिळवावे त्याने गव्हाचरोबर तो शुक्रुट गिरणीत टाकला व गिरणी सुरू केली वण त्याच्या दुर्दैवाने नेमका छान विवशी तो शुक्रुट गव्हाचरोबर दळला गेला

नामशुक्रुटाचा मुरा झाल्याचरोबर नाग-कन्याला राजकारणे छान मिळाले. तिने पुष्कळ वैभव सोगले होते वण ती सर्व तिला आपल्या म्हाताऱ्या व नाच्या प्रेमास्वरु भिळे वाळत असे म्हणून ती पांवल आपल्या बापाकडे गेली मुलगी परत येऊन भेटल्याचा बापाला फार आनंद झाला.

पुढे काही दिवसांनी योग्य वर पाहून बापाने तिचे लग्न करून दिले व आपल्या नात्याला सापळे शक्य देऊन टाकले.

अरण्याकांड

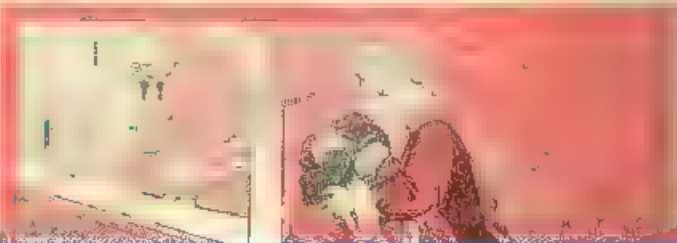
नंतर रावण अंत पुरातून गहरे आला.

काही निवडक विद्यासंपाज राजांना बोलावून म्हणाला—"तुम्ही वनस्थानांत वाढत रहा. तर व दूषण यांचा रामाने वध केला आहे त्या रामाशी आता माझे कायमचे वैर झाले आहे. तुम्ही त्याच्यावर सारसी पाळत ठेवा. पुढे येऊन तो काय करतो बरे रातमी मला देत ना. संधी साधून त्याचा वध करता आला तर पहा. मी तुम्हाला भरपूर बक्षिस देईन. तुमच्या कर्तव्याचीवर माझा पूर्ण विश्वास आहे. म्हणून मी तुमची निवड करून या कामावर तुम्हाला पाठवीत आहे."

राक्षस जनस्थानात निघून गेल्यावर

रावणाचे लग्न सीतेकडे गेले. तो अंत पुरांत परत गेला तेव्हा सीता उदास मनाने बघलेली होती सीतेच्या इच्छेविरुद्ध रावणाने आपले वैभव दाखविण्याच्या हेतूने आपला राजबाडा तिला दाखविला. तो राजबाडा म्हणजे जंगलाचे गहरेपरत होते. रावणाराचे कोठे दिपून जायचे. पण सीतेचे कळ त्या महाकांडे नव्हते. तिच्या पलासभोर रामचंद्राची मूर्ती सतत उभी होती. तिला दुखरे काव विसणार!

सांगोबागी भुंवर चित्र विविध रंगाचे पक्षी, मोती, रत्न व बघाहिरें जडलेले खांब,

Fullscreen

60 / 76

विण्यासाठी कोण येणार! मी स्वतः लूझा एक दास म्हणून तुझी सेवा करायला तयार आहे. तू पूर्वीजन्मी कांही तरी पाप केले होतेस म्हणून तुला या जन्मी वनवास मिळाला. पण ज्ञातां तू था लंकेची राणी म्हणून राज्य कर. पुष्पाक विमानांत वसून आपण तू सौगंधीक तिकडे विहार करू.

पण रावणाच्या या विनवण्या फुकट गेल्या. सीता जमिनीकडे बघता रावणाला वदेमून म्हणाली—“राक्षसा! तुला आमच्या मानव जातीतली प्रतिभक्ति काय कळणार! मी एकदां ज्याला करमाळा घातली त्याला सोडून परपुरुषाचा विचार देखील माझ्या मनांत कसा येईल! तुझी शंभर शेंभे मात्र मरत आली आहेत. तू मला बांधून ठेव अगर माझ्या अंगाचे तुकडे तुकडे करून कोठ्यां कुठ्यांसमोर टाक या जन्मी व पुढील जन्मी माझ्या इश्यांत श्री रामचंद्राच्या मूर्तीचाच सतत वास राहिल.”

रावणाचा राग आला. म्हणाला—“मी तुला एका वर्षाचा अवधि देतो. या अवधीत जर का तू माझ्या म्हणण्याप्रमाणे माझी राणी व्हायला तयार झाली नाहीस तर हाल हाल करून तुला जीव घेईन.”

नंतर त्याने कांही राक्षस खिबांना बोलविले आणि म्हणाला—“हिला अशोक वाटिकेत बेलत जा. तुम्ही हिच्यावर कडक नजर ठेवा. हिला माझ्या पराकटाची माहिती सांगून हिचे मन वळवून घ्या!”

अशोक वाटिका म्हणजे इंद्राचे मंदतवनच होते. तेथे वृक्ष वनस्पतींना नेहमी कोवळी पालवी असे. त्या वनांत सदा चतुर्त वसंत श्रुत्वाच वास असे. राक्षस स्त्रियांनी सीतेला एका अशोक वृक्षाखाली पोवतें केले व तिच्या चारी बाजूला पाहारा देण्यासाठी वसून राहाल्या. सीता रामाची आठवण काढून सारली टिप गाळीत होती.

तिकडे राम हाणाला ठार करून त्याला आपल्या खांद्यावर उचलून घेऊन आश्रमाकडे परत येत होता. त्या वेळी कोवरा बोरडला. तो जपझकून समजून रामाचे मन फार चिंतित झाले. सीतेला कोणी राक्षस उचलून घेऊन गेला कीं वतच! निरभिराक्या प्रकारच्या शंकाकुंज्या त्याच्या मनांत येऊ लागल्या. हा दुर्घर्ष त्या काळ काय, त्याच्या मागे आपण पावलो काय, मरताना तो माझ्या आवाजांत बोरडला काय, हा सर्व राक्षसांचा कट दिसतो

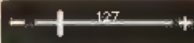
आहे! पण लक्ष्मण असेपर्यंत सीतेसबळ येण्याची कोणाची छाती नाही. तितक्यांत लक्ष्मणाला समोर पांघरु येत असलेला पाहून मनांत आलेली शंका पक्की झाली.

रामाने लक्ष्मणाचा हात पकटून त्याला विचारले—“तू इकडे कशाचा पांघरु आकास लक्ष्मणा! सीतेला आश्रमांत एकटीला सोडून येण्याचा हा अविचार तू कां केलास! सीता आतां आश्रमांत भेटते की नाही मला यांचा आहे. सीता आश्रमांत भेटली नाही तर मी तरी जगून काय करणार? कैकेयीला ही बातमी कळली तर तिच्या मनाथे छातीने

चंदनाचे दरमामे व सिडक्या सोप्याच्या मिवी, चांदीची जमीन, हस्तीदंती जिना सर्व बालवीत रावण सीतेला वरच्या मजक्यावर घेऊन आला व म्हणाला—“तू मला प्राणालुब्ध प्रिय आहेस. तू माझ्याशी लग्न केलेस तर मी तुला आपली पट्टराणी करून घेईन व मंदोदरी वगैरे राण्या बटकी होऊन तुझी सेवा करतील. या माझ्या लेकेंत इंद्र व त्याची पत्नी देव यांना प्रवेश नाहीच, प्रसन्न वृषदेव, विष्णु व महेश यांचादेखील माझ्या परवानगी शिवाय लेकेंत पाऊल टाकायला मज्जाव आहे. मग तुला सोड-

Fullscreen

62 / 76

समाधान होईल. त्या शाकलाचा आवाज ऐकून दुष्टासारक्या खूरखुराने वानकून जावे याचे मला वाक्य्य वाटते ! मी खर व दुष्ट व त्याच्या सहसाचि अनुयायांचा संहार केला म्हणून रागाने त्यांनी मुलाच्या भावनेने हे सर्व केले आहे. सीतेच्या त्यांनी मारून टाकले असारे अशी मला शंका येत आहे. काय करावे काही सुचत नाही."

सीतेने मी रक्षणे सांगितली होती ती सर्व सांगून लक्ष्मण म्हणाला—"मी अगदी असळ शायने निघून आलों. नाही तर मी असा अविवेक कधीन असे वाटते का मुला !"

"सीता रागाने काही तरी म्हणावी म्हणून तुं माझ्या आज्ञेचे उद्देयन करणे बरोबर होईल का ! माझ्यावर संकट येणे मान्य नाही हे माहीत असून सुद्धा तुं आलास हे अगदी दुकळे घुले." राम म्हणाला.

रामाच्या भय वाटत होते तसेच झाले. सीता पर्यायाळेत नव्हती. ती ज्या बाजूला नेहमी फिरायला जात असे तिकडे सुद्धा नव्हती. आत्मन भषाण वाटत होता. दोघे घटकन झाली नसले.

पण काही नेहाने दोघे सीतेच्या शेवार्थ "हा सीते ! हा सीते !" वसा आक्रोश

करीव हिडे जाणजे. राम म्हणाला, पण बाळब किती दूर जाणार !" दोघांनी तो पक्षी सर्वांना विचारून जाणला. सीतेला पोणी पाहिलेत का !" दोघे विश्वासासारले समांत फिरले जाणजे. त्यांना जम होई. दूर हताश पनाने पुन्हा "सीते ! सीते !" म्हणून हाक मारीत दोघे तिकडे जात !"

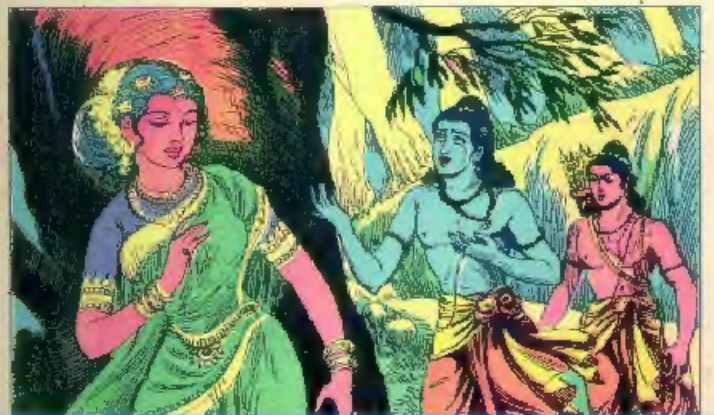
एक दोनदा त्यांना असे वाटले की सीता कोठे तरी कपून नसली आहे व ते म्हणत— "आतां माझी कार इकडे जाही. पुढे ये."

लक्ष्मण रामाची ही स्थिति पाहून म्हणाला—"बादा ! येथे रडत नसून काय कायदा ! जर सर्व जंगल दुडून काढे या.

बाळब किती दूर जाणार !" दोघांनी तो ययत पण वलून पाहिला.

पण राम सीतेच्या बिरलमुळे इतका दुःखी झाला होता की नेष्टुद्ध होऊन जमिनीवर पडला. लक्ष्मणाने पाणी शिंपडून व इतर उपाय करून त्याला उठवीर जाणले व पीर दिला. पण रामाच्या मनाचे कळे समाधान होणार ! आतां तर लक्ष्मण जे बोले वा सांगे ते दुःखावेगळ्याने रामाला ऐकुं येईनासे झाले.

तो लक्ष्मणाला म्हणाला—"जय मला म्हर्त व निवरा म्हणूक. सीतेशिवाय आतां मी कोणत्या सोडाने जयोप्येला परत आऊं ?

सीतेशिवाय अयोध्येचा राजवाडा मला भयान झुताच्या घरासारखा वाटेक. मी परत वास्याचे ऐकून आपल्या काडक्या झुलीक्या मेटण्यासाठी कनक रावा धावत धेईक. श्याला मी काय उत्तर देणार! सीतेशिवाय हे जीवित न्यर्थ मार आहे. तू मला येथे सोड व लवकरच एकदाच जा. प्रस्ताकाच राज्य जगायला सांग. सीता गेली व तिच्या बरोबर मी देखील येथे भसे सांग त्याला !”

रामाचा तो अन्याय शोक ऐकून लक्ष्मणाचा किती दुःख झाले! असेल याची मळवना देखील करत नाही. शेवटी लक्ष्मणाने

रामाला बोला घोर दिव्यावर दोघांनी पुन्हा सीतेचा शोध सुरू केला. एका बागी काही फुले पडलेली रामाला दिसली. रामाने ती सीतेच्या चेर्णोतलीच पडलेली फुले आहेत हे ओळखले. पुढे राक्षसाच्या व सीतेच्या शानकांच्या खुणा स्पष्ट दिसल्या. तेथेच नंतर मोडलेला रथ, झुत सप्रसी व घोडे रामाला दिसले. तेथेच एका जागी रक्त सांडलेले दिसले. ते सीतेचेच जी काव अशी एक शंका रामाच्या मनात येऊन गेली.

सोपवत रामाच्या मनात राक्षस जातीवर राग नव्हता. पण सीतेचे रक्त सांडले आहे असे त्याच्या कानाळा वाटल्यापासून मात्र राक्षसांची भात निर्वेश करून टाकण्याचा रामाने निश्चर केला. “सीतेला विधुटपणे परत पोचती केडी नाही तर त्रिलोकाचा ध्वंस करीन !” रामाने घोष केला.

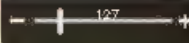
लक्ष्मण म्हणाला—“दादा! येथे तर एकाच राक्षसाची पात्रले झपटलेली दिसत आहेत. त- साठी विचोक नष्ट करण्याची मतिज्ञा करण्याची काय गरज ! ज्या राक्षसाने सीतेचे अपहरण केले आहे, त्यालाच आपण गोधून काढू व्हा !”

हृत्कथंत श्यावा दूर पोणी कण्ठत असल्याचा आवाज ऐकू आला. अर्धशुता-

Fullscreen

127

60 / 78

जगातील जाह्य

पट्टा शिलानगर

वसंत पडलेला तो जडायु होता. "हाच सीतेला साऊन आता कोळत पडला आहे!" असे म्हणत रामाने धनुष्यावर तोंड चढविला.

"मला रावणाले अर्धसूत करून सोडले आहे, आता बाणक्षी तू काय ठार करणार! तो सीतेला घेऊन जात होता. मी त्याला अडवले व त्याने माझी ही दशा केली आहे. मी त्याचा रथ मोडला, सारखाळा व ठार केले घोड्यांना ठार केले. पण त्या दुष्टाने तलवारीने माझे पेंखच फांपून टाकल्यावर मी काय करणार! तो सीतेला घेऊन जाकाय मार्गाने पळून गेला आहे."

ते ऐकून रामाचा राक्षसाचा राग तर आला पण त्याबरोबर सीता अजून जिवंत आहे हे ऐकून त्याचे मन क्षणभर शांत झाले. सीतेला उचलून घेऊन जाणारा राक्षस कोण, हे देखील कळले होते. राम आपल्या

दुष्कारकर्त्या जडायुला रोटावी वरून रडू लागला. "मी दिनाकारण तुझ्यावर संशय केला. क्षमाकर. मी त्या रावणाचे काय नुकसान केले. सीतेचे अपहरण करण्यात त्याचा काय हेतू?"

जडायुला दम लागला होता व प्रत्येक शब्दावरून आले होते. तरी स्वतःला सावरून म्हणाला—"रावण दक्षिणेकडे गेला आहे. तो कुबेराचा भाऊ आहे!" पुढे थोड्या असताच त्याने होठे फिरविले. रामाच्या रूपाने तो किती दिवस निश्चितपणे रहात होता. शेवटी तो रामाच्या सेवेसाठी प्राणत्याग करून वैकुंठलोकी गेला.

रामाने शाश्वत पद्धतीने जडायुची अंत्येष्टी करून पितृदान केले. नंतर तपण आदि केले व जडायुने सांगितल्याप्रमाणे सीतेच्या शोधार्थे दक्षिणेकडे निघाला.

आजकालच्या जॉर्डन देशात "डेड सी" (मृत समुद्र) नावाच्या समुद्राच्या दक्षिणेस एक अति प्राचीन असे एक शिलानगर आहे. दोन हजार वर्षांपूर्वी या नगरावर बबिलोनियन राज्य होते. इ. स. १०५ मध्ये ट्रॉयन नावाच्या रोमन चक्रवर्तीने बबिलोनियाचा पराभव करून हे नगर आपल्या साम्राज्यात सामील केले.

किती शतके या नगराविरागी माहिती कोणालाही नव्हती. येथ्या शतकांतच या नगराची माहिती लागली. हे नगर सर्वथा सर्वे डोंगरांत कोरीव लेण्यासारखे आहे. त्यात राजवाडा, कोठारे, समाधी, देवळे, साधनालय प्रजेसाठी घरे, सर्व गुहेच्या रूपांतच आहे. या नगरात ज्या जागी पूर्वी कधी व्यापाराची मोठी पेठ होती त्या जागी विराचन जातीचे लोक राहतात. या प्राचीन नगराची माहिती न वळण्याचे कारण म्हणजे या नगराभोवती डोंगराळ प्रदेश आहे. फक्त एका चिंचोळ्या दरीतून या नगरात प्रवेश करता येतो. ही दरी सुमारे एक मैल लांब आहे व तिच्या दोन्ही बाजूला उंच पर्वत आहेत.

